

שיכל לעבוד צריך לשלם, אבל עדין הבהמה עשויה להימכר, והזמנן שאינה יכולה לעבוד מורייד מערכה בשוק, וזה נוכח בכך שחייב לשלם.¹

שתי הדעות הללו הובאו בשו"ע (חו"מ שז, ז):

הסוחר פרה מבעליו ונולדה בה מכיה בפשיעת הסוחר. יש אומרים שפטור משלים כיון שסופה להתרפות מתואמת מכיה לא הוא אלא שבת, ואין שבת בהמה. לפיכך אם נטבל לכמה ימים פטור, כיון שסופה להתרפות, ויש מחייבם.

וכتب הרמ"א: "והסביר הראשונה נראה עיקר". וմדברי השו"ע במקום אחר (חו"מ שם, ב) מבואר שהכריע אף הוא כשיטת חכמי צרפת: "נכחש הבשר מלאיו (לא על ידי פウולה שירה, אלא על ידי שימוש לא נכון של השואל בבהמה) וסופו לחזור - פטור".² מבואר שאם המכיה מתפרק מאליה פטור, שכן זה לא מוגדר נזק, ובבע"ח חייבים רק על נזק.

מקור לשיטת חכמי צרפת היא בדברי הגמרא בב"ק (פו ע"א):

דאותר הכהו על ידו וצמתה (הושבתה היד) וסופה לחזור. אבוי אמר, נוتن לו שבת גדולה ושבת קטנה (שבת גדולה - דמי ידו, שבת קטנה - כל ימים שיפול במסכת רואים אותו כאילו הוא שומר קישואים) ורבא אמר, איןנו נוון לו אלא דמי שבתו שככל יום ויום (ולא נוון לו דמי ידו, שהה שבת גדולה).

מכאן מוכח, שככל נזק שסופו לחזור אינו מוגדר כ'נזק' אלא כתשלומי שבת'.

לכאורה במקרה שלנו, שהילד נזק לטיפול פיזיותרפיה ותרופות למיניהם, תהיה הגנתה פטורה לפי השו"ע, כי ככל נזק שסופו להירפאה אינו נזק ופטור.

מחלוקת הנתיבות והחיזו"א

אלא שהנתיבות (חו"מ שם, ג) כתוב שיש לחלק חילוק מהותי בדין זה. הנתיבות הביא את המרכדי, שכתב גם כן כדעת חכמי צרפת, ומבהיר שככל הפטור מנזקי הבהמה, הינו דווקא כשהבהמה עתידה להירפאה בלבד, שום טיפול, אלא שהרפואי מזרז את החלהמתה. אבל אם הבהמה לא תוכל להירפאה בלבד טיפול - הרי זה מוגדר כנזק וייה חייב. וא"כ הוא הדין לעניינו שהגנתה תהיה חייבת, שהרי בלבד הילד לא יברא.

הנתיבות הביא ראייה לשיטתו בדברי הגמ' בנדזה (נה ע"א, שנפסקו להלכה בשו"ע י"ד קצ, ט). הגמרא דנה באשה ששאלת מהביות חילוק, והראשונה בדקה שהוא נקי לפני שהשאילה אותו, והשואלת מצאה בו כתם. ומבואר בגם', שלגביו טומאה - ודאי השניה טמאה, שכן הרושאנה בדקה שהבגד נקי כשהဆאליה אותה, ואין כאן ספק מי טמאה. לעומת זאת, בדיוני ממוןנות השואלת אינה צריכה לכבס את הבגד לפני החזרתו, שכן "המושcia מבעליו הראה", וכיולה לחזור לה הבגד עם הכתם (ע"פ רשי" שם). רואים מכאן, אומר הנתיבות, שאם היה ברור שהדם של השואלת, הייתה צריכה לשלם על נזק הדם. ולמה זה מוגדר נזק, הרי הנזק הזה של הדם סופו "להירפאה" ע"י שיכבשווה? אלא מכאן מוכחת, שנזק שאנו יכולים להירפא מalto, מוגדר נזק. וכך בנידון שלנו, שהשער אינו יכול להירפא מalto, תהיה חייבת הגנתה תשלומי נזק.

¹ אילו היה משלם עבור כל יום שהבהמה אינה יכולה לעבוד, התשלום היה גבוה בהרבה.

השאלה

גנטה התרשלה בשמירה על אחד הילדים, ובעקבות קר נפצע הילד ונזק לטיפול רפואי ארוך הכלול פיזיותרפיה ותרופות. האם יש לחייבה?

הקדמה

השו"ע והרמ"א (חו"מ צו, א) נחלקו לגבי קטן המוסר חוץ של גדול לשמשה, אם יש בזו דין שומרים - לדעת השו"ע כן ולדעת הרמ"א לא. אבל כתבו רבים מהאורתודוקסים, שבגדול המוסר חוץ של קטן, לכ"ע יש חיובי שומרים. אם כן, כמשמעותם ירד לשמשה זה נחשב שמוציאים 'חוץ' (שאין בו דעת) למטרפלת, ויש כאן חיובי שמירה, ורק לדון האם ובמה ניתן לחייב אותה.

נאמר בתו"ק בפרשת החובל בחבירו (שמות כא, יט-כ): "וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונכח המכיה רק שבתו יtan ורפא ירפא".

במשנה בב"ק (פג ע"א, פה ע"א) נלמד מדרשות הכתובים, שישנם חמישה דברים שהחולב בחבירו חייב בהם:

- א. נזק - שמים אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה שווה עם יד ובלי יד, ואת ההפרש צריך לשלם.
- ב. צער - שמים כמה אדם היה מוכן לשלם כדי שלא יקטעו לו היד בצוורה כואבת אלא ע"י סם.
- ג. שבת - כמה ימי עבודה הפסיד בעקבות המכיה.
- ד. ריפוי - הוצאות הרפואה.
- ה. בושת - הבושה שנגרמה לו; הכל לפי המבweis והמתבישי.

לעומת זאת, מטרפלת שלא חבלה באופן ישיר, אלא כתוצאה מהתרשלותה בשמירה נחבל הילד, כתבו אחרונים זמינו שלא ניתן לחיבתה את חמשת החיבושים הקיימים בחובל, אלא בנזק בלבד. ויש לדון מה מוגדר כ'נזק' במקרה שלנו ומה לא.

תשובה

הרא"ש בפסקיו (ב"מ פ"ח סימן ד) כתוב:

הסוחר בהמה מבעליו ועליה בה מכיה ברגליה בפשיעת הסוחר, כגון ששינה בה ולא היו מוחמת מלאה, פסקו חכמי צרפת זיל, כיון דסופה להתרפות מתואמת פצעה, פטור משלים דמי נזקו ולא היו אלא שְׁבַת... ויש מחלוקת, דודאיجبו אדם לא חשבון להיה אלא שבת, דאיינו עשו להימכר, הילך לא חשיב הפתחה מכספייה.

במקרה של אדם שסחר בהמה מבעליו, ובעקבות פשיעתו בשמירה עליה נפצעה, הביא הרא"ש שתי דעתות בראשונים: חכמי צרפת סבורו, שכןון שבדתם שבבהמה יש רק תשולם נזק - פטור הסוחר, כי הגדרת נזק לשיטות הוא דווקא נזק בלתי הפיר, כגון שנתקטע גל הבהמה, אבל כאן סופו של הנזק להירפא ואין מוגדר נזק.

ואילו לדעת ה"יש מחלוקת" - וכך שיטת רבינו חנן אל המובאת בתוס' (גיטין מב ע"ב) - אמנים לא מחשבים שְׁבַת בהמה כמו באדם, שבו כל יום

בב"ח, אמר החזו"א, גם כשההמה תירפא רק בזכות התורופה - אינה מוגדרת כ'המה חדשה', אלא הריפוי עוזר לרפא עצמוו, והא ראה שלבשר המת התורופות אין מועילות ממשה. ולכן בב"ח, גם במקרה שאין סופה להירפא מלאיה אלא ע"י טיפולים - הוצאות הרפואה הנשבות כריפוי ולא כנזק, משום שנחשב 'סופה להירפא'. ורק בדברים דומים שאינם יכולים לחזור לעצם - זה מוגדר 'נזק', כי זה חוץ חדש.

הלהה למעשה

התשובה לשאלתנו, אם הגנתה תהיה חייבות לשלם את הוצאות הריפוי של הילד, תלויות בנסיבות הנתייבות והחו"א, כיצד להגדיר פצעה הניננת לריפוי אך ורק ע"י טיפולים: לדעת הנתייבות זה מוגדר כנזק, והגנתה ת策רך לשלם על הוצאות הריפוי. אמן לחזו"א זה מוגדר רפואי ותהיה פטורה.

ולכן למעשה הדבר תלוי האם כבר שלמדו לגננת את שכחה: אם עוד לא שלמדו - יכולים הורים לומר 'קיים לנו כנתיבות', שהוצאות הרפואי מוגדרות כנזק, והגנתה היא שחיקית בהם, ולמנוע ממנה את התשלומים. אבל אם כבר שלמדו לה, או שלא שלמדו אבל התשלומים אינו מכסה את כל הוצאות הטיפול ורופאים להוציא ממנה עוד - יכולה להגיד 'קיים לנו כדעת החזו"א, שהוצאות הרפואי אכן מוגדרות רפואי ותהיה פטורה. כל זה בנזק שניית לריפוי מלא, אמן אם קיים כתוצאה מרשלנות נזק בלתי הפיך, לנכונות - לכ"ע חייבות בתשלומים על אותו נזק.

לחוגג את החג שבעה ימים. ולאחר כל הפירות הנ"ל התורה מוסיפה את המצווה הנוספת של חג הסוכות - היישיבה בסוכה.

מתיאור הפרשיה הנ"ל עומדות כמה שאלות:

א. באופן כללי, אנו יודעים שמצוות היישיבה בסוכה היא המצווה המשמעותית של החג; מקיימים אותה בכל רגע במהלך החג באופן אקטיבי בכל הפעולות הקבועות של האדם, וכן החג נקרא חג הסוכות. א"כ מן המתבקש היה שהتورה תפתח במצוות ישיבה בסוכה.

ב. למה התורה שבה ומפרטת בפס' מא, לאחר מצוות המינים והשמחה, את החובה לחוגג את חג הסוכות?³

ג. מצוות נטילת המינים ומצוות השמחה אין נראות קשורות, ולמה תלו אותן חז"ל זו בזו, ואמרו שהשמחה תהיה ע"י הלולב.

ד. למה שונה מצוות נטילת המינים, בה אנו דורשים שהמינים יהיו של הבעלים,⁴ בנגד מצוות אחריות (כגון שופר, תפילין וכדומה) שדין זה לא נדרש.

³ אמן החגו"א (חגיגה י) דורשת זאת לקרבן חגיגה, אך פשוט שהדברים היו אמורים להיות כתובים במקום כללי, ולא פרטניים לגבי הסוכות. גם לרמב"ן שדורש מילת וחוגט מלשון סיבוב, על שביתם ימים במעשה בראשית (ע"ש), אין צורך לפרט שהיא זה חוקת עולם לדורתכם.

⁴ החגו"א (כת ע"ב) דורשת: "לכם - משליכם".

אבל החזו"א (ב"ק ס"ג אות ב) חולק על חילוקו של הנתייבות בפסק השו"ע, והקשה על דבריו: לגבי המקרה של אדם שהתרשל בשמרות ההמה וסוף מכתה לחזרו, אמר המרדכי שלא רק שאין שבת, אלא גם אין רפואי. המרדכי הביא ראייה שאין רפואי, מהגמ' גمرا במסכת ב"ק (כח ע"א): "זה זורק מטבח של חברו לים הגדול - פטור, מי טמא? אמר, הא מנה קמר, אי בעית שקליה" ומובא ר' שך את המטבח בידיהם, אלא "דאדייה אדו"י" - הייתה בה ביד הבעלים והכהו תחת ידו והושלכה המטבח לים, והיות והם צלולים ורואים את המטבח, פטור הזורק. והסביר שם רשי, דאם נזק צרך בעל המטבח לשלם לצולנן שימושה את המטבח מהמים, סוי"ס זה נזק בגרמא, וגרמא בנזקיין פטו. מכאן הוכיח המרדכי, שלא צריך לשלם על רפואת ההמה כי זה גרמא. והנה לפि הנתייבות לא מובנת כלל וראיית המרדכי, שהרי בנידון דהgem' בב"ק הטבעת אינה יכולה לעלות מלאיה, ואיך השווה המרדכי בין רפואת ההמה שהיתה באה מלאיה גם לולי הרפואי, לבין התשלומים לצולנן עבור הוצאה המטבח מן המים, ואם צדקו דברי הנתייבות - היה למני' לחיב את הזורק בתשלומי נזק?

לכן אמר החזו"א, שבחפצים דומים שאינם יכולים לחזור מאליהם לקדמותם, זה מוגדר נזק גם שכחחים אותם לקדמותם, משום שאחרי שהחפץ התפרק ונבנה מחדש מחדך זה מוגדר ככליל חדש.⁵ בנויגוד לכך,

² ככלפי שמים חייב רק אם נעשה ברשלנות ובפשעה ממש.

³ בדיק כמו אדם שלקח כלי מגו ופירק והחזר אותו, שandan הוא שפטו הכליל מטיבלה מפני שנוצר כלי חדש.

'ושמחתם לפני ה' א-להיכם'

ר' מרדכי חיון

(לד) דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחידש השבעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה': ....

(לט) אך בחמשה עשר יום לחידש השבעי באספסם את תבאות הארץ: תהגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתוון ביום השני שבתוון: (מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים: (מא) וחתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתיכם בחידש השבעי תהגו אותו: (מב) בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת: (meg) למען ידעו דרתיכם כי בסכות הוושבטי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם:

בסופה של פרשת המועדות בפרשיותינו מזוכר חג הסוכות. בנויגוד לפרשת פנחס, שם מתוארים בפיירות הקרבנות אשר היו קרובים בחג, בפרשת אמור הקרבנות לא מפורטים, ונראה שמספרות ביה המצוות המשמעותיות והמהותיות של ימי החגים.¹

כאשר התורה מתארת לנו את חג הסוכות, היא מתארת בתחילת את הימים הטובים, את לקיחת ארבעת המינים וכן את מצוות השמחה. בפרשנים מובא שמצוות השמחה נעשית ע"י הלולב,² וא"כ בתחילת הפרשיה מזוכים הלולב והשמחה. לאחר מכן התורה מדגישה שנית

¹ מזכירים שurity הימים הטובים, הפסח והמצוות, קצירת העומר, התורעה בר"ה, העינוי ביהכ"פ. וכן הקרבנות שמופיעות על חג הביכורים הם קרבנות הלחם ולא קרבנות המוסף ואכמ"ל.

² זה המקור לכך שמצוות נטילת הלולב במקדש היא 7 ימים מן התורה כאמור בסוכה מא, וע"ש ברש"י.

בעבר, בזמנם שבית המקדש היה קיים, השמחה בארכובת המינים הייתה הדבר העיקרי: שהרי מובה בגמרה שבזמן שמחת בית השואבה לא היו שנים כמעט,⁹ וא"כ לא היו ישנים בסוככה, ויתכן שגם באכילתבשר קרבותנות השלמים היו פטורים מסוכה.¹⁰ לעומת זאת, בבית המקדש כל החג היה סובב סביב הלולב והשמחה.

נראה לומר, שבניגוד לבית המקדש בו היו מעשים מובוקים של קודש, אך לא היה ניתן לאכול בו סעודת שאינה של מצווה; הסוכה הייתה מעין מקום בו שורה השכינה, אך nondū למשעים גשמיים – אכילה ושינה. ככלומר, הסוכה הייתה המקום הגשמי של האדם בחג הסוכות בתקופת בית המקדש, ואילו בבית המקדש היה 'הסוכה הרוחנית'.

ע"פ זה ניתן לבאר את הכתוב בספר נחמה: "וימצאו כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה אשר ישבו בני ישראל בסוכות בחג בחודש השבעי... ישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא והחג שמחה גדולה מאד" (ח, ד-ח).

תמהים כל המפרשים מה היה החידוש הגדול אותו מצאו בתורה ורק בתקופת עוזרא? מה חשבו הקוראים לפני קריית החידוש הזה?¹¹

לפי דברינו יתכן לומר, שבמעבר לבית המקדש חג הסוכות לא כלל בפועל ישיבה בסוככה, בשל העובדה שהי בבית המקדש כמעט כל היום. ממילא, בירושלים לא בננו סוכות, ונשתרשה התודעה השוגיה בסוכקה אינה נדרשת בחג. החידוש בתקופת עוזרא היה שגם בירושלים צריך לבנות סוכות, בהנחה שישנים או אוכלים אכילות שאין של שלמים.¹²

אם כן, אם השמחה היא עיקר החג, למה הוא נקרא חג הסוכות? נראה לנו, שהדבר דומה לחג המצוות. המצווה המרכזית של חג הפסח היא סיפור יציאת מצרים והאמונה בה'. המצוות הן רק אמצעי על מנת שנחשש את יציאת מצרים, אך המצווה העיקרית היא האמונה בה' ע"י סיפור יציאת מצרים. למרות הכל, התורה לפעמים קוראת לחג על שם המצווה שיותר דורשת התפקידים אקטיבית.

דבר דומה הוא בחג הסוכות. הסוכות עצמן הן אמצעי ב כדי שהאדם יאמין ויבין בהשגחה הפרטית, אך המטרת המרכזית היא הפנה ששה' שומר ומשגיח עליו, והדבר בא לידי ביטוי משמעותי הרבה יותר עם השמחה בבית המקדש והlolav.

לסיום נאמר, שכן בתקופת בית המקדש היה אכן יותר LSD את המשניות של מסכת סוכה לפי הסדר הזה: הלולב, השמחה בבית המקדש, והסוכה (כלומר: פרקים ג-ה, א-ב). אך כיום, כשהלדאבוננו אין לנו בית, השמחה שלנו לא יכולה להיות שלימה, ואני משמעותית כמו

⁹ מובה בסוככה נג ע"א. מדובר שם על בית שני, אך נראה שה"ה בבית ראשון.

¹⁰ כמדוברニー שכן הוא לשיטת הר"ן (יא ע"א בדף הר"ץ), הסובר שכארש מקיימים מצווה פטורים מצוות סוכה אף אם אפשר בנקל; וכ"ש הוא לשיטת האור זרוע (ח"ב, רצט). אולם, בשיטת התוס' (כה ע"א) יש מקום לדון בדבר.

¹¹ ינסם פירושים שונים לכך בערךין לב ע"ב, ר"ן סנהדרין כא ע"ב, מצדות, מלבדם, קרבן חגיגת, הכתוב והקבלה ועוד.

¹² יתכן ששל הרמה התרבותית הנומוכה של עולי בבל, עזרא חשש שישנו יותר מאשר בבית ראשון, והוא שיתחייבו בסוכה גם בירושלים. ע"פ זה מובן למה איש לא אל לתקן זאת לפני.

ה. מדובר סדר המשניות במסכת סוכה שונה מסדר המצוות, ובפרקים א-ב עוסקים בדיוני הסוכה, ורק בפרק ג-ה במצוות הלולב והשמחה, בנגד לסדר התורה.

בשביל לענות על שאלות אלו, ננסה להסביר מעט את טעם מצוות נטילת המינים. התורה מתארת את תקופת חג הסוכות בזמן שבו אוספים את התבואה, חג האסיף. ספר החינוך מבאר את שורש המצווה: לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבאות ופירוט האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף, וזכה האל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו. ובஹות השמחה מושחת החומר הרובה ומשכחת ממנו יראת אלהים בעת ההיא, ציונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירם אותנו כי כל שמותם לבנו לשמו ולכבודו. והוא מרצונו להיות המזיכר מין המשמה, כמו שעשו עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע כי ארבעה המינים כולם משמשי לב רואיהם.

בזמן האסיף, ישנה שמחה גדולה על אסיפת התבואה אל הבית, ולכן נקבע זמן בו חוגגים זאת לה'. מבאים לה' מן העצים המובוקים מן התבואה⁵ של האדם עצמו, בה הוא שמח לפניו' ומודה על כך שנtan לו את התבואה. لكن צריך להשתמש דווקא בתבואה שלו ואוותה להביא.

הדבר דומה למטרת הישיבה בסוכות. נחלקו בגמ' (יא ע"ב) באלו סוכות 'ה' השוב את בנו'. לדעת ר"א מדובר בענייני הכבוד, ואילו לר"ע מדובר בסוכות ממש. בפשטות, לשיטה הראשונה מצוות הישיבה בסוכה היא כנגד ההשגחה במידבר בה' שמר علينا. לעומת זאת, לשיטה השנייה מצוות היזבגה בסוכה מייצגת הוודה על שה' נתן לנו את כל השפע,

והכל ממנו (גם דברים שנראים כחלק מהטבח).

כך או כך, הסוכה זה עיקר הוודה על ההשגחה בעבר (ענני כבוד או סוכות), אך ארבעת המינים מייצגים את האמונה בהשגחה הפרטית בהווה, ולא רק בעבר. לכן מגיעים לבית המקדש, ושמחים דווקא עם ארבעת המינים.⁷

מה מיוחד בבית המקדש? עיקר מקום השמחה הוא בבית המקדש, מקום השכינה, שם אנו מודים לה' על מה שנtan לנו, ומבינים באופן ברור שהכל מאתו יתרבור. لكن יש חילוק במצוות ארבעת המינים מהתורה, שבבית המקדש נהוגת שבעה ימים, ואילו במדינה يوم אחד, כי עיקרון של ההוודה והשמחה הוא בבית המקדש.

ע"פ זה מובן גם למה התורה חזרה ואומרת שיש לחגוג את חג הסוכות 'חוקת עולם', כיון שהיא מקום לחשוב שזו תהיה מצווה שתלויה בבית המקדש, שם עיקר השמחה; אך כשאין בית מקדש ואין על מה לשמה – לא יהיה כלל חג הסוכות.⁸

⁵ לפי האברבנאל הם נשברים הפירות המובוקרים מכל סוג, לפי הרמב"ן הם המינים המריצים על המים, או כפירה על החטא (ע"ש), לפי האלשיך הם מסמלים את השכר לעזה ב'מאת הקב"ה (ע"ש), או כנגד האבות (ע"ש). כך או כך פירות אלו משמעותיים במטרת השמחה.

⁶ כך יצא מהרשב"ס והרמב"ן שם.

⁷ לפי דברינו, אפשר שפס' מג (המדובר על האמונה בהשגחה הפרטית בעבר) חזר לא רק על מצוות הסוכה, אלא גם על מצוות נטילת המינים והשמחה, והכוונה שהאדם צריך להפנים שהייתו וישנה השגחה פרטית.

⁸ האלשיך מסביר שזה שמחה שמחות ה', וכיון שאין ה' 'שם' בഗל החורבן, אין משמעות לשמה בשמחת המינים או חג הסוכות, שהשמחה זו מתגמדת לעומת העצב על הבית החרב.

יתכן לומר, שישנם שני מרכיבים בחג הסוכות; הראשון הוא "חג הסוכות" שהוא כשאר החגים, חלק מערכות המועדים של השנה, ובו המצווה הבולטת לשבת בסוכה - כשמו, במקביל ל"חג המצוות".

אך יש גם מרכיב נוסף, שהוא לא חלק מערכות מועד' השנה – "חג ה'". הקב"ה רוצה שנחגג אליו, בעיקר בביהמ"ק, ואת זה עושים ע"י נטילת ד"מנים ומזכה מיוחדת על השמחה לפני ה'.¹⁴

¹⁴ את מצות הישיבה בסוכות המופיעה בסוף החלק השני, ניתן לראות בשני דרכיהם: או שהיא ש"יכת ל"חג הסוכות" שהוכר לעיל, וככזה לכוא רק חלק מרץ המצוות של החג. או שפסוקים אלה באים לומר שגם הישיבה בסוכה עצמה היא חלק מ"חג ה' ", ע"י הפנמת השגחותו עליינו וקרבתנו אליו כאשר אנו יושבים בצלו.

בזמן בית המקדש. ولكن רב¹³ סייר את הפרקים העוסקים בסוכה לפני הפרקים העוסקים במצבות הלולב והשמה.

ביאור נוסף ביאר ר' בנציוון סופר, אך על מנת להסבירו נקדמים קושיה נוספת בפסוקים. לאחר שהتورה מתארת את קרבותן חג הסוכות, התורה מסכמת את פרשת המועדות כולה 'אללה מועד' ה' מקראי קודש'. אך בפס' הבאים התורה מתארת את מצות החג – הלולב, המשמה והישיבה בסוכה. כמו כן בחילך הראשון חג הסוכות מוזכר בתורה בשם: חג הסוכות, אך בחילך השני הוא מוזכר בתורו חג ה' .

¹³ רב יהודה הנשיא חי הרבה החורבן, והיה דור חמישי ואחרון לתנאים – תלמידו של ר"מ, שהיה תלמיד של ר"ע, שהיה תלמיד של ר' א', שהיה תלמיד של ר' ג', שבתקופתו אריע החורבן. [עי' קידושין עב ע"ב, "שםת ר"ע נולד רב"י וכו'. הדעה המקובלת שנולד כשייסים וחמש שנה אחר החורבן, ויש שמקדימים בכמה שנים, ראה תולדות תנאים ואמוראים (הימן) ח"ב, ערך "רב יהודה הנשיא", עמ' 576. הערוך]

בסוכות תשכ"ו מלacci גוטמן

אך הרשב"ם כותב: **"פשוטו בדבריו האומרים במסכת סוכה סוכה ממש..."** באוסף את תבאות הארץ ובתים מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר, למען תזכיר כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ולא נחלה, ומתוך כך תנתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב, ואל תאמרו לבבכם חי ועווץ ידי עשה לי את החיל הזה...".⁴

והנה, לפירוש הרשב"ם הסוכות היו לגריעותא, וצריך לזכור שעכשיו אנו במצב טוב לעומת המצב הארעוי שהייתה במדבר, ולעומת זאת לפירוש הרמב"ן הסוכות היו למעליותא להגן על ישראל. אך נראה שיש קשר בין הפירושים: אומנם עם ישראל, היו במדבר בצורה עראית, אך דока משומך היה קל להם לזכור את ה' ולכן הוא סוכך עליהם בעניין כבודו וכמו שכתב הרמב"ן: "זה זכרון, שידעו ויזכרו שהו במדבר, לא בא בית עיר מושב לא מצאו ארבעים שנה, והשם היה עמהם לא חסרו דבר". וכך לדורות אנו צריכים לזכור בזמן האסיף, שלמרות שאנו בזמנים מלאים כל טוב, יש להרגיש שאנו נמצאים בצורה עראית בעולם ורק כך ה' יגן علينا ויסוכך עליינו בעניין כבודו.

ובכמה מקומות במס' סוכה מצינו שנחלקו התנאים האם סוכה צריכה לקבוע בעינן או דירת עראי, אך התוס' (ב. ד"ה כי) כותבים שזה רק בדפנות, אך בגג לכ"ע בעין עראי, ונראה שזה רמז לכך שוגם לדעות שיש להרגיש בצורה יותר קבועה בעולם ויש צורך להשקי בהגנה סביבנו (ומחלוקת זו נשכח עד היום...), עדין צריך לזכור, שההגנה שלנו אינה מועילה ללא השמירה של ה' מלמעלה.

הכל יkir מדייק שהتورה נקבעה בלשונה "כל הארץ בישראל" כי אורה זה לשון תושב, ובזמן אסיפת התבואה, האדם רוצה לשבת בبيתו בקביעות ויש חשש שירום לבבו - "על כן נאמר 'כל הארץ' - הרוצה להיות כתושב בעולם הזה ולא כגר, אליו צוה ה' לצאת מדירת קבע

⁴ ולדבריו מובן מואוד ומה המצוות בסוכות דזקן בזמנם זה כמו שהוא כתוב: "ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב, לבתיהם רום לבבם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמוריו לנו את החל הזה". והרמב"ן כתב "על דעת האמור סוכות ממש עשו להם, התחלו לעשווון בתחלת החורף מפני הקורו כמניג המהנות, ולכו צוה בהן בזמנם הזה" (אך הסבר זה קצת קשה).

כתוב בפרשה: **"בְּסֻכָּתְּ תַּשְׁבֹּו שְׁבָעַת יְמִים כֵּל הָאֶזְרָחָה בִּשְׂרָאֵל יְשַׁבּוּ בְּسֻכָּתְּ: לְמַעַן יְדַעַּו דָּוְתֵיכֶם כִּי בְּסֻכָּתְּ הַוְשָׁבָתִי אַתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַזְּכָרָי אֲוֹתָם פָּאָרֶץ מְצָרִים אֲנִי הִ אֱלֹהֶיכֶם."**

והנה, נחלקו התנאים במס' סוכה (יא ע"ב) מהן אותן "סוכות":
 דתניתא: כי בסוכות הושבתי את בני ישראל – עניין כבוד היי, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם.¹

המחלוקת בפירושו אותן סוכות ממשיקה גם בדברי הראשונים על התורה. הרמב"ן כותב: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל – עניין כבוד, לשון רשי". והוא הנכון עניין על דרך הפשט, כי זה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמם להפליא ששכנן אותם בעניין כבודו בסוכה, עניין שנאמר: **"וְבָרָא ה' עַל כָּל מִכּוֹן הָר צִיוֹן וְעַל מִקְרָאָךְ עַנְּנוּ יוֹמָם וְעַנְּנוּ לְשָׁמֶן לְהַבָּה לִיְּלָה כִּי עַל כָּל כְּבָדָחָה: וְסַבַּתְּהָ תְּחִיה לְצִיל יוֹמָם וְמַחְרֵב וְלִמְחַסָּה וְלִמְסֹתָּר מְצָרָם וּמִמְּפָטָר"** (ישעיהו ד. ה-).² ומפני שכבר פירש שענן ה' עליהם יומם ועמוד האש בלילה, אמר סתם כי בסוכות הושבתי, שעשיתי להם עניין כבוד סוכות להגן עליהם".³

¹ את שתי המשמעויות הללו למילה "סוכות" אפשר למצוא במקומות אחרים בתנ"ר. הפירוש ש"סוכות ממש עשו להם", הוא כמו שכנות אצל יעקב: "וַיַּעֲקֹב נָסַע סְלָה וַיַּגַּן לוּ בַּיּוֹת וְלִמְקֹנָה עַשְׂתָּה סְפָתָן עַל כָּל קָרְבָּא שֶׁם הַפְּקָדָם סְפּוֹת" (לג. ז). ואלו הפירוש של עניין כבוד מופיע בשירת דוד: "וְיִשְׁתַּחַזְתָּ קָרְבָּא סְפָתָן חַשְׁתָּי סְפָתָן חַשְׁתָּי מִצְחָקִים" (שמואל ב פרק כב, יב) ושירה זו מופיע גם בספר תהילים (פרק י) וגם הגירסה היא "שַׁתְּחַזְתָּ קָרְבָּא סְפָתָן חַשְׁתָּי סְפָתָן חַשְׁתָּי מִצְחָקִים" (תהלים פרק י, יב). ולאחר מכן פסוקים אלו יותר מפורשים מהפסוקים שמביא הרמב"ן (לקמן), ונראה שלא הביבאים כי אכן רק רואים שהענינים הם סכיבות ה' (בעניין כבוד) ולא ההגנה על בני אדם.

² וכן כתוב במדרשי תנומה על הפסוק "וַיַּשְׁעַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִרְעָמָס סְכוֹתָה" – "ר' עקיבא אומר סוכות אלו עננים שנאמר כי על כל כבוד חופה (ישעיה ד) וכן לעתיד לבא וסוכה תהיה לציל יומם וגוי..."

³ והרמב"ן נדרש לשאלת הידועה למה המצוות בסוכות רק בחודש תשרי ולא סמוך ליציאת מצרים? ועל כך הוא עונה "וינה צוה בתחלת ימות החמא בזכרן יציאת מצרים בחדרשו ובמועדו (ע"י חג הפסח), וזכה בזכרן הנס הקים הנעשה להם כל מי עמידתם במדבר בתחלת ימות הגשימים" (בחג סוכות). ונראה שכונתו היא שלזמן יציאת מצרים יש כבר ח, ולנס עניין הכבד אין זמן מסוים כי היה נס קבוע ולנס עשים אותן בתחלת ימי הגשימים. אך עדין לא ברור למה דזקן בזמנן זה? ואומרם בשם הגר"א שלאחר חטא העגל הסתלקו העננים ובתחלת החורף מפני הקורו כמניג המהנות, ולנס במלאת המשכן לאחר שנשלח להם ואו חזו עניין הכבד והסוכה היא זכר לחזרתם.

ונסימים בדברי הילקו"ש: "זהו שאמר הכתוב וסוכה תהיה לכל יומם, אמר רב כי לו כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אומר הקדוש ברוך הוא: הוא קיים מצות סוכה אני מסיק עליו מהמתו של יום הבא⁶..." אל הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו עושים את הסוכות ודרים בתוכה זו, ימים כדי שתהיו נזקרים הנשים שעשו כן במדבר ואך על פי שאתם עושים את הסוכה אין אתם גומליין לי אלא פורען לי שנאמר כי בסוכות השובתית את בני ישראל".

⁶ כלומר בדעת האוללה, כמו שכחוב בספר מלאכי (ג, ט-כ) כי הנה מים פא בער בטנו רקי' כל זדים וכל עשרה רשות קש לסת אתם מים פא אפרה ר' אבאות אשר לא צוב להם שרש ועשרה: נורקה לך ירא שמי שפחש אצקה ומפרק באצפה ויצאתם ופשתם עצג' מפרק.

לידרת ארעי כדי שיכיר בפחיתות ערכו שאינו בעולם זה כי אם גר ולא תושבCMDIIR Bi-DIYRI ועל ידי זה לא יבטח בכל קורתו כי אם בצל שדי ITLONEN, כמו שעשו ישראל באתם ממצרים שלא ישבו בבתים ספרוני וחשובים כי אם בהיקף שבעה ענינים אשר כבוד היה בתוכם...".⁵

⁵ והכל, יקר מביא חיזוק לשיטה שמדובר בענייני כבוד: כי אין לומר שמדובר בסוגות של הולכי דרכיהם אך הנה ליה לומר כי בסוכות ישבו בני ישראל מהו 'השובתי'? משמע שהקב"ה בעצמו ובכבודו הושבים בסוכות ואין זה כי אם היקף שבעה ענינים אשר פרש ה' ענן למסך עליהם כי על כן בא בצל שדי תברך". ואולי ניתן לומר שכasher כתוב "סכת" - חסר זה רומי שמדובר בסוכות ממש וכשכתוב "סכות" מלא מודרך בענייני הכהוב. וזה מצוה שנעשה "סכת" ממש ונזכר שהושיב אותנו ב"סכות" - כלומר בענייני הכהוב. וכן יעקב עשה למקרה "סכת" ממש אך קרא למקום "סוכות" כי הרגיש את השגחת ה' עליו בענייני כבודו. וכך אפשר לפרש גם במקומות האחרים בתורה ודוק".

סירה הצעה

נראה שפשור הדבר מסתתר, בציויו הראשון על החגיגים,
שם תואר כל חג נמצא יותר, וכן את הפתרון משייגים.

חג שבועות וחג הסוכות שנייהם לאדמה ועובדתה הדוקים,
שבקצרת ואסיף פירותיהם השמחה אכן מוקעה שחקים.³

אך איך יוכל לצוות היוצר, לשמש בחג האביב בנפש בריאה,
הלא עדין אינו קווצר או בוצר, ו王某 לא תעלה יפה התבואה.

לכן מיד לאחר חג המצוות יצווה, להזכיר את קרבן העומר
שםשם ולהלא מתפלל ומוקה, ולהתבואה הוא נוטר ושומר.

ואז בחג השבעות ביכורים, יתמלא הוא שמחה וצלה
וישמח ויודה ליוצר היוצרים, בפה מלא תודה ותילה.

³ בספר שמות (פרק כ, ט-טו) נאמר: "את חג הפסח תשנור שבעת ימים תאכל מצות פא שיר צויתך למזיעך ח'ש האביב פ' בו צאת מצרים ולא קרא פני ריקם: ומי הקציר בכורין מעשיך אשר תזרע בשדה ומי האסף בוצאת השנה באנטך את מעשיך מושך". משמע שבבחג הפסח סיבת החג היא משום שבו יוצאת ממצרים, משא"כ בחג הסוכות בחג השבעות טעם וסיבת החג היא הקציר והאסיף.

ישמחת' יעב"א

ראוי לשאול ולהתבונן, על מועד ה' שהמה בכתובים,
על מה כל אחד התכוון, וסביר מה המה סובבים.

הן אמות רבים הביאו, ועשאו כאסקופה הנדרשת,
ואפלו שקטנתי מאחרים, לא אמנע את שפטי מרשת.

ציוונו האל לשמהו ברגלים, לפניו או שלא בפניו.
ויכתב זה כמה רגלים, בתורתו אשר נתן לבניו.

אך ראו זה פלא גדול, ציווי זה אינו שווה בقولם;
לענין פסח בחר לחודל, ולא ציווה לשמהו מעולם.²

¹ דברים פט"ג, פס' יא, יד, שם נאמר שגם בשעריך השמחה תהא. ואצלנו בפרשה (ויקרא כג, מ) נאמר ושמחתם לפני ה'.

² במקורות הנ"ל הזכורה מצות השמחה בחג סוכות [פעם אחת אצלנו בפרשה ופעמים בפרשת ראה], ולגביו חג שבועות הזכורה מצות שמחה פעם אחת בפרשת ראה, וכמו"כ לענין הביכורים בחלילת פרשת כ-تبוא הזכורה מצות שמחה, ביכוריםabis מלח שביעות ואילך, לגביו חג פסח לא מצאו בשום מקום שיש צווי על שמחה.

שאלות על הפרשה ר' דניאל בוחבוט

פרק חמ"ט

- א. לא, יוז: אשר ה' בו מום לא יקרב. תימה אמרי מצריכין במס' קדושים קרא הנני נתן לו את ברית' שלום לו' כשהוא שלם ולא כשהוא חסר תיפוק ליה מהכא וצ"ע (דעת זקנים).
- ב. כ"ג, מ: "הלוֹב דומה לשדרה ההדס דומה לעין הערבה דומה לשפטים הדרוג דומה לאייר שנייתן גם בכםות- לוֹב אחד שידרה אחת אטרוג אחד לב אחד 2 ערבות 2 שפטים ווונבלום שליט"א שכל אחד מרבעת המינימ דומה לאייר שנייתן גם בכםות- לוֹב אחד שידרה אחת אטרוג אחד לב אחד 2 ערבות 2 שפטים אך בהדס ישם 3 בדי הדס וכינגדם רק 2 ענינים וקשה.
- ג. יט, לב: "מִפְנֵי שִׁבְּהַ פָּקִים וְדִרְךָ פָּנִים זָקָן"- א. למה לא מברכים על מצות אלו הרי אלו מצות שיש בהם מעשה (הרבי רפאל מסעוד ابن מוחא).
- ד. מצווה ראשונה למקום מפני איש זקן וממצוות שנייה היא למקום מפני ת"ח, וקשה למה לא הקדים את המצווה למקום מפני ת"ח?